

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО – НОВИЙ ФАХ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Фах «академічне письмо» дуже довго торував шлях до університетів України, хоча мав би прийти разом з Болонською системою. На кінець 90-х минулого століття – початок нового тисячоліття у нашій науковій спільноті йшлося про академічне ессе, але не більше. Написання і захист дипломних робіт були не обов'язковими. Технічні вищі навчальні заклади ставили такі вимоги перед своїми студентами, а на філологічних факультетах тільки студенти з хорошими і відмінними знаннями допускались до написання дипломних робіт. Перехід на двоступеневу (бакалавр, магістр) підготовку фахівців вищів вимагав кардинальних змін і відповідно кращої підготовки майбутніх фахівців в галузі наукових розвідок. Вплив партнерських стосунків європейських вищих навчальних закладів освіти на наші університети сприяв розбудові засад академічної доброчесності у підготовці майбутніх фахівців.

Наші закордонні колеги йдуть попереду в царині підготовки студентів до написання наукових робіт у межах отримання вищої освіти. Наприклад у Німеччині існує майже з кожного фаху мінімально один посібник (в дійсності їх набагато більше, і вони пережили вже більш як по сім-вісім видань), який готує студента до наукової роботи у виші. Візьмемо, напр. 18-те актуалізоване видання авторів Буркхарда Мьоннінгхофа і Екхардта Маєр-Крентлера для германістів «Прийоми написання робіт з літературознавства» (*Arbeitstechniken Literaturwissenschaft*, 2019 [10]), його перше видання датоване 1990 р. Цей

посібник дає знання про академічні жанри, їх специфіку, формат наукових робіт, правила цитування, роботу з джерелами і т. д.

Уже існує великий досвід європейських колег щодо ефективності цієї підготовки, викладений у численних публікаціях, напр., колектив авторів з Німеччини, Франції та Італії вважають важливою метою європейських закладів освіти, формувати у студентів міжкультурну компетентність і в її межах спеціально жанрову компетентність, коли йдеться про навчання науковому мовленню. Реалізація цієї мети дасть можливість студентській молоді активніше рухатись в європейському університетському просторі. Вони будуть підготовані до використання академічних жанрів в інших країнах Європейського Союзу, бо до того опанували спільні і відмінні риси жанрів наукового мовлення у межах європейської вищої школи різних університетів [11, с. 3].

Німецький дослідник Гельмут Грубер здійснив огляд найпоширеніших теорій стосовно академічного письма і також наголошує на необхідності опановування студентами жанрів наукового мовлення з метою успішного оволодіння знаннями. Він посилається на Поля (2007), який запропонував триступеневу розвиваючу модель: «1) письмо, спрямоване на предмет, 2) письмо відповідно дискурсу і 3) аргументативне письмо.» [9, с. 25]. Саме при аргументативному письмі студенти можуть самостійно піднімати глобальні питання у своїх роботах і опрацьовувати їх.

Підвищення вимог до якості випускних робіт у наших вишах вимагало також більш якісної підготовки студентів до наукової роботи. За останні п'ять років більшість вишів запропонували спеціальні курси з академічного письма або основ наукових досліджень, були укладені робочі програми з цього курсу і з'явилися посібники з цього предмету, а завдяки новітнім цифровим технологіям стало можливим запропонувати електронні варіанти таких посібників, напр.

Євген Ніколаєв скористався дуже сучасною формою спілкування «блог» з метою поширення контенту з цієї тематики, який він назвав «Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності» [7].

Не можна оминати увагою такий великий проєкт під назвою “Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти”, який здійснювався за підтримки Посольства США в Україні, Міністерства освіти і науки України та Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти, до якого долучилися 60 вишів нашої держави. У 2020 р. були опубліковані в Інтернеті результати цього проєкту у вигляді електронного посібника «Основи академічного письма. Методичні рекомендації та програма курсу», вебінарів з питань академічної доброчесності, онлайн курсу «Академічна доброчесність вчителя», а також маси інших матеріалів [5]. Але цій публікації передувала базова програма з курсу «Основи академічного письма. Методичні рекомендації та програма курсу» (2016), розроблена учасницями проєкту Шліхтою Н. та Шліхтою [8], разом з методичними рекомендаціями, націленими на допомогу викладачам, які розроблятимуть робочі плани з курсу академічного письма у своїх вишах. І можна стверджувати, що очікуваного результату було досягнуто. З’явилась низка публікацій, методичних матеріалів, робочих програм, а надалі й посібників з академічного письма.

Учасники зазначеного проєкту видають і окремо від вище згаданих матеріалів свої посібники, розраховані насамперед на студентську аудиторію певного вишу і навіть певних спеціальностей. Так С.К. Ревуцька і В.М. Зінченко з Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського уклали і опублікували 2019 р. навчальний посібник «Академічне письмо»[1], в якому запропонували такі дві великі теми, представлені двома розділами посібника як:

1) «Принципи академічної культури і письма» (основні засади академічного письма, академічна доброчесність, етичний кодекс ученого, авторське право, правила використання об'єктів інтелектуальної власності, плагіат, протидія плагіату) [там само, с. 3].

2) «Академічний текст: організація та технологія роботи» (цілісність академічного тексту, технології генерації та організації ідей, академічний текст як система, логіко-синтаксичні труднощі академічного тексту) [там само, с. 3-4].

Безперечним надбанням цього посібника є як стислий і прозорий виклад теоретичного матеріалу, так і розроблені питання і тести для самоконтролю студентів.

Спеціальної уваги потребує посібник «Наукове писемне мовлення у вищій школі (практичні поради)» (2020) німецько-українського тандему авторів Ані Ланге та М. Г. Сушко-Безденежних [4], які запропонували не тільки своє бачення науки, наукової діяльності, жанрів науки, а й поділились з читацькою аудиторією інструментарієм, який допомагає оптимізувати науковий пошук молодого дослідника. Розділ 5 цього посібника так і називається «Корисні комп'ютерні «лайфхаки» [4, с. 57-73], які прискорюють роботу дослідника як з текстом власної роботи, так і з текстами джерел інформації.

Олена Семенов та Ольга Фаст реалізували у своєму посібнику з академічного письма лінгвокультурологічний підхід і запропонували теоретичний і практичний матеріал українською і англійською мовами. Авторки поставили собі за мету «сприяти розвитку мовнокомунікативної, текстової, термінологічної, лексикографічної культури дослідника в галузі створення писемних текстів академічного характеру, як навчальних, так і дослідницьких.» [6, с.4].

Цікавою публікацією виявився практикум «Основи академічного письма» [3] авторки Колоїз Ж.В., яка запропонувала розглянути в межах зазначеного курсу 16 тем, до яких були розроблені плани семінарських занять, які серед іншого розглядають такі важливі поняття, як інтерпретація академічного тексту, потрактування категорійних ознак академічного письма, його змістового наповнення й способів викладу матеріалу, а також написання академічного есе. У посібнику ґрунтовно сформовано серію практичних завдань, які ілюструють специфіку академічного письма.

Використовуючи сучасні технології Інтернет-сторінок викладачі пропонують літературу для самостійного опрацювання з академічного письма. Так, кафедра іноземної філології та перекладу Київського національного торгово-економічного університету у рубриці науково-дослідної роботи кафедри пропонує свою допомогу у вивченні англійської мови відповідно до майбутньої професії завдяки академічному письму і пропонує електронні ресурси успішного академічного письма англійською мовою для юристів та економістів [2].

Уведення перевірки як магістерських, так і бакалаврських робіт на плагіат було ще однією сходинкою у процесі становлення принципів академічної етики серед студентської спільноти. Визначення плагіату в тій чи тій формі знаходимо в усіх публікаціях стосовно академічного письма, тому що він є перепорою на шляху розбудови наукового знання.

Цей короткий і далеко неповний огляд публікацій українських науковців стосовно академічного письма надає можливість, принаймні зацікавитись цією проблематикою і за оптимістичним прогнозом – використати у власному доробку на ниві підготовки студентської молоді до наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Академічне письмо: навч. посібник /Укл. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг:, 2019. – 130 с.
2. Академічне письмо. - Режим доступу: <https://knote.edu.ua/blog/read/?pid=18425&uk>
3. Колоїз Ж. В. Основи академічного письма: практикум. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В. , 2019. – 178 с.
4. Наукове писемне мовлення у вищій школі (практичні поради) [Текст]: навч. посіб. / А. Ланге, М.Г. Сушко-Безденежних. — Суми: СумДУ, 2020. — 322 с.
5. Основи академічного письма. Методичні рекомендації та програма курсу. Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/osnovy-akademichnogo-pysma-metodychni-rekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>
6. Семенов О. , Фаст О. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід, навч. посіб. / Олена Семенов, Ольга Фаст. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – 221 с.
7. Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності – Сторінки Євгена Ніколаєва (skeptic.in.ua)
8. Шліхта Н. Шліхта І. Основи академічного письма. Методичні рекомендації та програма курсу. – Київ, 2016. Режим доступу: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Academic_Writing_Course.pdf
9. Gruber, H. (2010). Modelle des wissenschaftlichen Schreibens. Ein Überblick über zentrale Ansätze und Theorien. //Schreibprozesse begleiten. Vom schulischen zum universitären Schreiben. (Annemarie Saxalber, Ursula Esterl Hrsg.). Wien: Studienverlag. - S. 9-31. Режим доступу: Modelle_des_wissenschaftlichen_Schreiben(2).pdf

10. Moeninghoff, B. (2019). Arbeitstechniken Literaturwissenschaft [B. Moeninghoff, E. Meyer-Krentler]. UTB für Wissenschaft. München: Fink. – 196 S.
11. Wissenschaftliche Textsorten im Germanistikstudium deutsch-italienisch-französisch kontrastiv. Akten der Trilateralen Forschungskonferenz 2007-2008. (Martine Dalmas, Marina Foschi Albert, Eva Neuland Hrsg.). – Loveno-de-Menaggio: Villa Vigoni. – 324 S.